

H04 -
2002

HOLLAND FESTIVAL

JAARVERSLAG 2003

HOLLAND FESTIVAL
Kleine-Gartmanplantsoen 21
1017 RP Amsterdam
tel (020) 530 71 10
fax (020) 530 71 19
info@hollandfestival.nl
www.hollandfestival.nl

INHOUDSOPGAVE

blad

Jaarverslag

Bestuur	3
Holland Festival 2003	4
De Context	11
Radio / Televisie	13
Educatie project	13
Samenwerking	13
Marketing & communicatie	14
Financiën	16
Kwantitatieve gegevens	17
Organisatie	18
Accountantsverklaring	20
<u>Jaarrekening</u>	21
Balans per 31 december 2003	22
Exploitatierkening 2003	24
Toelichting op de balans	25
Specificatie exploitatierkening	28
Specificatie activiteitenlasten materieel	32
Toelichting verschillen exploitatie/begroting	33
Doelgroepenactiviteiten	34
Categoriale exploitatierkening	35
Kasstroomoverzicht	36
Samenstelling bestuur en directie	37
Internationale activiteiten	38
<u>Bijlagen</u>	39
Evaluatie Educatie project	
Publicatie Cultuurjournalisten (los bijgevoegd)	
Tussenstandverslag 2001-2003 (los bijgevoegd)	

Jaarverslag

Bestuur

Nadat in 2002 een overgangseditie van het festival was voltooid kon het Holland Festival dankzij de financiële impuls van zowel het Rijk als de Gemeente Amsterdam dit jaar een volwaardig programma presenteren en voorbereidingen treffen voor de editie van 2004. De samenwerking met buitenlandse coproductanten werd uitgebreid, en er ontstond een betere balans tussen de verschillende podiumkunstdisciplines. Een en ander werd mede gerealiseerd door de inzet van adviseurs die in de loop van 2002 aan de organisatie werden verbonden.

In 2003 kreeg het programma de signatuur van alle genoemde karakteristieken en voorwaarden. De onderscheidende positie van het Holland Festival, naast en temidden van andere festivals op het gebied van de podiumkunsten, zowel nationaal als internationaal kreeg in dit festival weer een stevig fundament. Er kon een programma worden samengesteld dat aan de verwachtingen van publiek en kunstwereld heeft voldaan. Door de verhoging van de subsidie heeft het Holland Festival met succes een kwaliteitssprong kunnen maken, mede door het presenteren van een aantal gevestigde internationale kunstenaars.

Het jaar 2003 was ook het jaar waarin Ivo van Hove voorbereidingen trof voor zijn laatste editie in 2004. Vanaf het voorjaar tot en met de zomer, met name tijdens het festival hebben we een aantal gesprekken gevoerd met de adviseurs, leden van het internationale netwerk en andere vertegenwoordigers van nationale kunstinstellingen, over de toekomst van het festival. Op basis van deze gesprekken hebben we geconcludeerd dat het festival door moet gaan op de huidige koers en dat met name de lange termijn planning van het festival van groot belang is. Zowel het ondernemen van coproducties als het brengen van internationale producties van hoog niveau vergt jaren van voorbereiding.

Uiteraard hebben we ook gesproken over het profiel van de artistiek directeur. We werden bevestigd in ons voornemen op zoek te gaan naar een artistieke persoonlijkheid die – evenals Ivo van Hove in de afgelopen jaren – leiding geeft aan het festivalprogramma mede vanuit eigen creatieve beoefening van een van de podiumkunsten. Hij of zij zal over een sterk en relevant internationaal netwerk beschikken om overeenkomstig het ambitieniveau van het beleidsplan het festival in de komende jaren gestalte te kunnen geven. Als vanzelfsprekend zal daarbij een zekere ruimte worden geboden voor voortzetting van eigen projecten.

In het najaar is het beleidsplan 2005-2008 opgesteld. Hierbij zijn we uitgegaan van de afspraken die wij in 2002 hebben gemaakt met de wethouder van cultuur van de gemeente Amsterdam en de staatssecretaris van cultuur. Leidraad hierbij was het gezamenlijke advies van de Amsterdamse Kunstraad en de Raad van Cultuur. Het nu voorgelegde beleidsplan zal onder een nieuwe artistieke leiding worden uitgewerkt en uitgevoerd. De onontkoombare consequentie hiervan is dat het beleidsplan 2005-2008 ook een bestuurlijk document is waaraan niet kon worden bijgedragen door degene die verantwoordelijk zal zijn voor de realisering ervan. Wel is het beleidsplan de leidraad met behulp waarvan we een nieuwe artistieke leiding hebben gezocht. Hij of zij zal de daarin beschreven programmatische koers moeten willen en kunnen varen.

In het najaar is het beleidsplan 2005-2008 opgesteld. Hierbij zijn we uitgegaan van de afspraken die wij in 2002 hebben gemaakt met de wethouder van cultuur van de gemeente Amsterdam en de staatssecretaris van cultuur. Leidraad hierbij was het gezamenlijke advies van de Amsterdamse Kunstraad en de Raad van Cultuur. Het voorgelegde beleidsplan zal onder de nieuwe artistieke leiding worden uitgewerkt en uitgevoerd. De onontkoombare consequentie hiervan is dat het beleidsplan 2005-2008 ook een bestuurlijk document is waaraan niet kon worden bijgedragen door degene die verantwoordelijk zal zijn voor de realisering ervan. Wel is het beleidsplan de leidraad met behulp waarvan we een nieuwe artistieke leiding hebben gezocht. Wij zijn bijzonder gelukkig Pierre Audi bereid gevonden te hebben het Festival in de komende jaren te leiden. Deze benoeming past in het profiel zoals wij dat bij de aanbidding van ons beleidsplan hebben beschreven en is tevens een concrete stap om de samenwerking met andere kunstinstellingen te intensiveren. Zijn veelzijdig en ambitieus plan sluit goed aan op het huidige beleid. In zijn visie is het noodzakelijk dat de positie van het Festival nationaal en internationaal verder wordt versterkt door onder meer een zwaarder accent te leggen op het realiseren van eigen producties, het versterken van het muzikale hart van het Festival en het toevoegen van nieuwe programma-aspecten zoals literatuur en beeldende kunst. Wij vertrouwen erop dat de vooruitgang die het Festival in de afgelopen periode op vele terreinen heeft geboekt, met deze benoeming voortvarend wordt doorgezet

HOLLAND FESTIVAL 2003

De betekenis van het Holland Festival is die van nationale en internationale inspiratiebron voor ontwikkelingen in de podiumkunsten en voor de positionering van Amsterdam als cultuurstad. Tijdens het Festival 2003 zijn 14 internationale producties gepresenteerd en trad het Holland Festival als coproducent op bij 5 internationale producties en 10 Nederlandse producties.

Vorm en inhoud – het Holland Festival in 2003

In 2003 kwam het nieuwe beleid van het Holland Festival, dat in 1998 bij het aantreden van Ivo van Hove en Jacques van Veen als leiding was ingezet, volledig tot bloei. In 2003 stond er een Holland Festival dat meer dan voldeed aan de verlangens die het bestuur destijds had geformuleerd. Het verwierf een onmisbare plek in zijn aanbod van internationaal theater, was grensoverschrijdend op vele gebieden, trok een jonger en nieuw publiek met een opvallende, soms risicovolle of juist populistische programmering. Ook de pers was, op een enkele wanklank na, zeer lovend.

Internationaal theater

Er was een groot aanbod aan internationale theatervoorstellingen, met bekende namen die al eens eerder in Nederland te gast waren geweest en hier onbekende makers die in eigen land opzien baren. De theaterprogrammering plaatste de publiciteit en pers voor lastige keuzes. Moest Winterreise onder het kopje 'dans' of 'muziek' in het programma geplaatst? Zou de krant een muziek- of een theaterrecensent naar Die schöne Müllerin sturen? De individuele ervaring van de toeschouwer liep als een rode draad door de programmering. Opvallend was dat het combineren van disciplines daar in grote mate aan bijdroeg.

In de regie van klassieke teksten door de toonaangevende regisseurs Elizabeth LeCompte (Wooster Group) en Thomas Ostermeier, was de tekst een van de theatrale middelen om het verhaal te vertellen naast het spelen van badminton, computergames, housemuziek en stemvervormingen. In de doeltreffende combinatie van de repertoiretekst met moderne apparatuur en verteltechnieken, ontstond ruimte voor de eigen gedachten en gevoelens van de toeschouwer. Zoals Heiner Goebbels in Landschaft mit entfernten Verwandten tekst, beweging en beeld liet samenwerken zonder te verzanden in een anarchie van kunsten, was niet alleen razend knap maar creëerde ook nieuwe betekenissen en ervaringen. Aangrijpend was het politiek geëngageerde Enfants de Nuit. Dit vertelde het verhaal van Senegaleze straatkinderen, geënceneerd als een tentoonstelling van beelden, geluiden en ervaringen waar de toeschouwer alleen met een zaklantaarn zijn/haar weg moest zoeken.

Grensoverschrijdingen

Niet alleen de theatermakers gebruikten diverse kunst- en cultuurvormen in hun voorstellingen. De overschrijding van grenzen tussen disciplines en tussen klassieke en moderne, hoge en lage cultuur, was een van de speerpunten van de programmering. In Le Balcon, de opera waar het Holland Festival mee opende, werkte componist Peter Eötvös ook binnen de muziek eclectisch. Volksdeuntjes en riedeltjes wisselden af met dissonante akkoorden en gedragen harmonieën. De actrice Barbara Sukowa bracht de klassieke liederen van Schubert en Schumann, in een nieuwe bewerking van Reinbert de Leeuw, vol rauwe, soms vulgaire passie en speelsheid.

Binnen de dans is het gebruik van tekst gemeengoed geworden, al verschilt het aandeel en belang ervan aanzienlijk. In Água van Pina Bausch vertelden de uitvoerenden in korte scènes een klein verhaal, dat thematisch de dans en overige beelden becommentarieerde. Choreografe De Keersmaecker liet in Bitches Brew/Tacoma Narrows elke danser een eigen instrument volgen uit de jazzcompositie van Miles Davis, in een zoektocht naar de grenzen van de eigen wil. Wanneer wordt vrijheid chaos? vroeg zij zich in dit samenspel tussen muziek en dans af. Interessant was, dat genoemde choreografen met twee voorstellingen te gast waren, zodat een bezoeker het werk in samenhang kon zien en diepergaand met de kunstenaar kon kennismaken. De Argentijnse theatermaker Ricardo Bartís, die met het zeer cultuurgebonden, mystieke Donde Mas Duele het publiek in verwarring achterliet, had bij een dergelijke aanpak baat gehad.

Hoge en lage cultuur

Behalve de vermenging van disciplines in de muziek-theater-dansvoorstellingen/tentoonstellingen, was ook de programmering zelf grensoverschrijdend. De traditioneel elitaire uitstraling van het Holland Festival werd opnieuw doorbroken met een programmering van 'lage' cultuur. Kunstenaars die gewoonlijk alleen in het uitgaanscircuit optreden als video- en diskjockeys, vormden het klankbeeld in SOH10. De hardrockmuzikant John Zorn trad op met zijn ooit legendarische, uiteengevallen band Naked City, tot grote vreugde van honderden oudere jongeren. Hij was ook samen met een tiental anderen als componist vertegenwoordigd van muziek voor gitaar en orkest, in de concertzalen van het Concertgebouw en Paradiso. De verlangde cross-over tussen publieksgroepen vond daar echter niet

plaats. Dat was wel het geval in het prominent aanwezige festivalcentrum in de Stadsschouwburg, dat de festivalsfeer die in 2003 broeide, compleet maakte.

Producties

DONDE MAS DUELE/ Sportivo Teatral / regie: Riccardo Bartís
Theater Bellevue, 18 t/m 22 juni 2003

Ricardo Bartís richtte in 1981 in Buenos Aires zijn gezelschap Sportivo Teatral op. Zijn werk is doordrenkt van de extreme politieke en maatschappelijke situatie die Argentinië de laatste dertig jaar in zijn greep houdt. Bartís formuleert het zelf als volgt: 'Als een samenleving achterlijk is, komt daaruit ook achterlijk theater voort.' De reële wereld buiten wordt in Bartís' theaterwerk haast surreëel. Ricardo Bartís is naast regisseur in Argentinië ook een bekend theater- en filmacteur. Zijn werk was voor het eerst in Nederland te zien.

'En nooit eerder zag ik zoveel spannends waar ik zo weinig van begreep.' (NRC Handelsblad/Anneriek de Jong)

EL ADOLESCENTE / regie: Federico León

De Balie, 12, 14, 16 en 17 juni 2003

Regisseur en auteur Federico León (1975) behoort tot de avant-garde van jonge theatermakers die in Buenos Aires het kleine theatercircuit beheersen. Het is vaak werken in moeilijke omstandigheden, met weinig financiële en materiële middelen. Voor Mil quinientos metros sobre el nivel de Jack (Holland Festival 2000) repeteerde León met zijn acteurs in de badkamer van een van de actrices, wat hem meteen een origineel decor opleverde. Een ander gevolg van de beperkte theatermiddelen is dat de traditionele taakverdeling tussen auteur, acteur en regisseur vervalst: regisseurs acteren en acteurs schrijven. Federico León begon als acteur, daarna kwam het schrijven en vervolgens het regisseren. De inventiviteit van het werkproces wil León zoveel mogelijk in de voorstelling zelf integreren.

'Wat ik wel aardig vond, was het thema van de t-shirts. Die worden aan- en uitgetrokken, en het blote bovenlijf van de beminde knaap wordt (...) op z'n bekoorlijkst uitgelicht. Tot zover niks bijzonders.' (Trouw/Hans Oranje)

DRIE ZUSTERS / Toneelgroep Amsterdam / regie : Ivo van Hove

Stadsschouwburg, 6 t/m 10 juni 2003

Toneelgroep Amsterdam presenteerde tijdens het Holland Festival Drie Zusters van Tsjechov, in een regie van Ivo van Hove waarin vrijwel het hele ensemble te zien was. De drie zusters zijn dochters van een overleden legerofficier die destijds de hoofdstad Moskou verliet om bevelhebber te worden van een garnizoen in een kleine provinciestad in Rusland. De drie zusters verlangen hevig terug naar een groots en meeslepend leven in Moskou, waar ze hun jeugd doorbrachten. Door de komst van een luitenant-kolonel uit Moskou worden hun verlangens intens aangewakkerd. Na het vertrek van deze fantast slaat de zinloosheid van het bestaan opnieuw met dodelijke kracht toe en verdwijnt ook de laatste illusie.

'De hele voorstelling ademt die sfeer uit: einde van de verzoetelijking. In één moeite door gaat de wat futloze weemoed de deur uit die het stuk gewoonlijk doordeesemt. Niks geen gezellige, vervlogen tijd; grauwen en snauwen is het, en dat ze óók aan elkaar hangen (...) komt slechts omdat ze eenzaamheid nog meer vrezen dan onbevredigende relaties.'

(De Telegraaf/Peter Liefhebber)

ENFANTS DE NUIT/ LFK-LaFabriks / Regie : Jean-Michel Bruyère

Cosmic Theater, 7 t/m 15 juni 2003

Enfants de Nuit is het tweede project dat Bruyère met en door straatkinderen uit Dakar heeft gemaakt. Bruyères huis in Dakar is al jaren een opvanghuis en opleidingsinstituut voor straatkinderen. Enfants de Nuit is een mengeling van een expositie van beeldende kunst, film en performance, dat zich afspeelt in meerdere ruimtes. Alle ruimtes, worden aardedonker gemaakt - de bezoeker kreeg bij binnenkomst een zaklantaarn uitgereikt, waarmee hij zelf zijn weg moest zoeken. Temidden van foto's, schilderijen, video en poëzie die het leven van het 21ste -eeuwse kind verbeelden, werd de toeschouwer oog in oog gebracht met in lompen gehulde Senegalese straatkinderen.

'De kritiek dat Bruyère de straatkinderen hier voor eigen gewin laat opdraven, durf ik te weerleggen door de reactie van anderen te observeren. De vaststelling dat sommigen als echte kolonisten deze voorstellingen doorlopen is erg beangstigend en dat beeld blijft misschien nog het meest bij.'

(bezoeker)

NORA / Schaubühne am Lehniner Platz / Regie: Thomas Ostermaier
 Stadsschouwburg, 20 t/m 22 juni 2003-11-28

Nora is een hedendaagse interpretatie van Het Poppenhuis van Henrik Ibsen. Regisseur Thomas Ostermaier is in zijn encensering op zoek gegaan naar een moderne en hedendaagse Nora – gekleed in Prada en woonachtig in een middenklasse buurt. Meer dan 120 jaar na de eerste opvoering van dit prototype geëngageerd stuk over de emancipatie van de vrouw, werd in deze encensering de vraag opgeworpen of er parallellen zijn tussen onze verworvenheden in het leven en het burgerlijke leven eind 19de eeuw. Wat is er door de vrouwenbeweging veranderd? Is er iets veranderd? Hoe behoudend zijn we in onze eigen droombeelden van geluk?

'De gewild scandaleuze affiches van het Holland Festival zouden zo als reclamemateriaal voor de theatervoorstelling Nora kunnen dienen. Want de wellustige vrouwen die achter hun rug een wapen verborgen houden, vertellen in wezen hetzelfde verhaal als de voorstelling die Thomas Ostermaier van het negentiende eeuwse huwelijksdrama Nora maakte.' (Het Parool/Pieter Bots)

TO YOU, THE BIRDIE! (PHÈDRE) / The Wooster Group / regie: Elizabeth LeCompte
 Theater Bellevue, 11 t/m 15 juni 2003

The Wooster Group kwam naar Amsterdam met de voorstelling *To You, The Birdie! (Phèdre)* een bewerking van Jean Racine's *Phèdre*. Phèdre, haar stiefzoon Hippolytus en haar echtgenoot Theseus zijn allen op de vlucht voor het noodlot. Phèdre is verliefd geworden op haar stiefzoon; omdat die liefde niet beantwoord wordt, beschuldigt ze hem ervan haar te hebben aangerand. Vanaf dan neemt het verhaal een dramatische wending. De titel *To You, The Birdie!* verwijst naar een badmintonshuttle ('birdie'); in de regie van Elizabeth LeCompte neemt The Wooster Group het badmintonspel als metafoor voor het zeventiende-eeuwse Franse hof.

'Hoe laat Racine zich rijmen met badminton? LeCompte: "Dat was toeval. Tijdens repetities badmintonden we bij wijze van warming-up."' (Elsevier/Thomas van den Bergh)

DIE SCHÖNE MÜLLERIN / Schauspielhaus Zürich / regie: Christoph Marthaler
 Docklands, 19 t/m 21 juni 2003

Die schöne Müllerin de liederencyclus van Schubert, is slechts zelden geënceneerd. Christoph Marthaler, artistiek directeur van het Schauspielhaus Zürich, bracht in deze productie een samenwerking tot stand tussen operazangers en acteurs, die Die schöne Müllerin in een indrukwekkende scenografie van Anna Viebrock uitvoerden. Een rijke cast van operazangers, acteurs, dansers en pianisten voert de liederen op een lichte en ironische, soms zelfs hilarische manier uit. Twee deernes dansen een jagersballet, een acteur speelt, gehurkt op een nachtkastje, voor wekker en een piano gaat er tijdens een lied vandoor.

'De Zwitserse regisseur Christoph Marthaler heeft iets verschrikkelijks, iets onherroepelijks gedaan. Door zijn grootse, brutale, absurdistische en oermuzikale encensering van Schuberts Die schöne Müllerin is het onmogelijk geworden nog met dezelfde ogen te kijken naar een klassiek liederenrecital, waarbij een keurige zanger met keurig geschoolde stem vanuit de oksel van de vleugel keurige tonen voortbrengt.' (Het Parool/Erik Voermans)

LE BALCON / Ensemble Intercontemporain / muziek, o.l.v. Peter Eötvös
 Het Muziektheater, 5, 6 en 8 juni 2003 (Openingsvoorstelling)

De wereldpremière van Peter Eötvös' *Le Balcon* vond plaats op 5 juli 2002 tijdens het Festival d'Aix-en-Provence. Het Holland Festival presenteerde deze creatie samen met De Nederlandse Opera en Gastprogrammering Het Muziektheater. *Le Balcon* is gebaseerd op het gelijknamige toneelstuk van Jean Genet. Op straat broeit en dreigt de revolutie, mitrailleurs knetteren en bommen ontploffen, terwijl de vertegenwoordigers van de gevestigde orde zich verschansen in de gesloten ruimte van een bordeel genaamd *Le Balcon*. Peter Eötvös experimenteerde met opera als vorm en lardeerde zijn compositie met elementen van de populaire muziek en het cabaret. Twee sonore ruimtes gaven de tweespalt tussen de wereld binnen en de wereld buiten weer.

'Eötvös is een tovenaars met klankkleuren en openbaart zich en passant als de kampioen van de bordeelharmoek – het Ensemble Intercontemporain speelt veel verzadigde soft focus big-bandakkoorden. Zo maakt met nihilisme genietbaar (maar ook gevaarloos).' (Het Parool/Erik Voermans)

WINTERREISE / Trisha Brown Dance Company / Simon Keenlyside / choreografie: Trisha Brown
Stadsschouwburg, 13, 15 en 17 juni 2003

Schuberts liederencyclus Winterreise werd door choreografe Trisha Brown in scène gezet. De Britse bariton Simon Keenlyside werd begeleid door drie dansers uit Browns eigen Dance Company. Op een eenvoudige, ontroerende manier verbeelden zij het verhaal van een man die een winterreis onderneemt langs de diepten van zijn gedachten, zijn hart en zijn ziel. De menselijke kant van de gedichten neemt de overhand in een voorstelling die verder gaat dan het vermengen van woord, muziek en dans. De stem van Keenlyside maakte de voorstelling tot een juweel.

'Een voorstelling met als resultaat dat je een liederenzanger, stokstijf in de bocht van de piano, nooit meer zal pikken.' (Utrechts Nieuwsblad/Joke Dame)

'De muzikwereld mag blij zijn met zo'n choreografe.' (NRC Handelsblad/Ingrid van Frankhuyzen)

LANDSCHAFT MIT ENTFERNTEN VERWANDTEN / Ensemble Modern / muziek en regie: Heiner Goebbels

Docklands, 11 t/m 13 juni 2003

Opera en beeldende kunst gaan hand in hand in de voorstelling Landschaft mit entfernten Verwandten van de Duitse componist Heiner Goebbels, die wel 'de Zappa van de nieuwe muziek' wordt genoemd. Met o.a. zijn theatrale concerten Schwarz auf Weiss en Eislermaterial, beiden te zien geweest in het Holland Festival (1998 en 1999), wist hij zijn naam als componist wijdverbreid te vestigen. Door zijn gesampled muziek en de vermenging van muziekgenres is hij een van de grondleggers van een nieuw soort muziektheater, waarin klassieke muziek, jazz, popmuziek en rock door een unieke montagetechniek met elkaar versmelten. Beeld en geluid komen bij Goebbels door improvisatie tot stand; met een hecht team van musici en ontwerpers zoekt hij naar een vorm van visueel muziektheater, waarin beeld en geluid samenkomen.

'Ik werk nu al vijftien jaar met Ensemble Modern en elke keer proberen we een stap verder te gaan. In Landschaft beginnen ze in de orkestbak als een doorsnee opera-orkest. Maar omdat ik ze niet wil behandelen als een ensemble dat je het graf in kunt laten zakken, komen de spelers na vijf maten al op het toneel. En dan moeten ze dansen, zingen, acteren en praten. En natuurlijk spelen ze veel muziek.' (Heiner Goebbels in Vrij Nederland/Jacqueline Oskamp)

IM WUNDERSCHÖNEN MONAT MAI / Reinbert de Leeuw/Schönberg Ensemble en Barbara Sukowa
Paradiso:23 en 24 juni 2003

De Nederlandse componist Reinbert de Leeuw had speciaal voor het Schönberg Ensemble en de filmster Barbara Sukowa een programma samengesteld gebaseerd op liederen van de componisten Schubert en Schumann. Bijzonder is dat De Leeuw zelf de arrangementen heeft gecomponeerd, iets wat hij al lange tijd niet meer heeft gedaan.

Na de pauze klinkt Arnold Schönbergs indrukwekkende Pierrot Lunaire, het werk waarmee Sukowa en De Leeuw in 1984 tijdens het Holland Festival reeds het Nederlandse publiek overrompelden.

'Prachtig. Buitengewoon. Dit vind ik nu echt Holland Festival. Reinbert de Leeuw indrukwekkend. Barbara Sukowa: nooit meegemaakt dat iemand zo de sfeer kan neerleggen en heel fragiel in haar hand houdt en voorzichtig meebeweegt. Het geheel: ingehouden klasse!!! Laat me even weten of er een cd is.' (bezoeker)

EURYANTHE / De Nederlandse Opera / Koninklijk Concertgebouworkest
Oosterpark, 14 en 16 juni 2003

De opera die dit jaar live op een groot scherm in het Oosterpark werd vertoond – inmiddels een bekende traditie in het Holland Festival – is Euryanthe van Carl Maria von Weber. Weber baseerde zijn Euryanthe op middeleeuwse sagen. Een mannenweddenschap, jaloezie en nijd leiden ertoe dat de titelheldin wordt verstoet en wordt overgeleverd aan de wilde krachten van de natuur. Als de berichten over haar dood tenslotte vals blijken te zijn, kan haar onschuld alsnog worden bewezen.

'Na een aantal rampjaren is het HF weer enigszins terug. Maar een goede opera met het Koninklijk Concertgebouworkest in een vernieuwende enscenering heb ik gemist. Euryanthe in het Oosterpark vond ik een zwaktebod.' (bezoeker)

ELECTRIC GUITAR NOW

Het probleem met de gitaar is altijd het volume geweest. In de jazzmuziek van het begin van de 20ste eeuw was de gitaar veroordeeld tot een plaats in de ritmesectie. Na de uitvinding van de elektrische gitaar, ontwikkelde Charlie Christian de gitaar tot een 'single-string' solo-instrument. Vanaf de jaren vijftig beleefde de elektrische gitaar een ware rage, met name door de ontwerpen van de fabrikanten Gibson en Fender. Door gitaargroepen als The Beatles en The Rolling Stones groeide de popmuziek uit tot een fenomeen van ongekennde proporties. Jimi Hendrix gaf met zijn haast buitenaards gitaarspel de evolutie van de elektrische gitaar een nieuwe impuls: hij brak de expressiemogelijkheden van het instrument open. Eind jaren zestig richtte gitarist Robert Fripp de groep King Crimson op, een band die een voorhoede positie inneemt in de ontwikkeling van de rockmuziek. Fripp zelf heeft zijn (digitale) gitaar de omvang van een compleet orkest gegeven met een techniek die hij 'Soundscapes' noemt. En daarmee zijn we aan het begin van een nieuwe ontwikkelingscyclus gekomen. Om te onderzoeken hoe de elektrische gitaar functioneert als (solistisch) instrument in orkest- en ensembleverband, gaf het Holland Festival aan een groot aantal nationale en internationale muzikanten/componisten een opdracht voor een nieuw werk.

ELECTRIC GUITAR NOW / Arditti String Quartet

Paradiso, 22 juni 2003

Het Arditti String Quartet presenteerde werken voor kwartet en elektrische gitaar van Fred Frith en Steve Mackey. Beide componisten waren bovendien solist elektrische gitaar in hun eigen werk. Daarnaast speelde het Arditti een nieuw werk van John Zorn voor strijkkwartet.

ELECTRIC GUITAR NOW / Metropole Orkest met Mike Keneally en Vernon Reid

Paradiso, 8 juni 2003

De twee compositieopdrachten aan Mike Keneally en Vernon Reid (Living Color) werden door het Metropole Orkest uitgevoerd, onder leiding van Dick Bakker.

ELECTRIC GUITAR NOW / The Music of Robert Fripp /Metropole Orkest

Paradiso, 28 juni 2003

Het Metropole Orkest bracht *Soundscapes* van Robert Fripp ten gehore en een stuk van Andrew Keeling, voor Soundscaper en strijkorkest. Fripp is de uitvinder van de Soundscaper, een digitale gitaar, die de omvang kan bereiken van een groot symfonie-orkest.

ELECTRIC GUITAR NOW / An Index of Styles

Concertgebouw, 9 juni 2003

Een tiental gitaristen uit binnen- en buitenland, vergezeld door muzikanten uit de jazz, blues, pop, hedendaagse en wereldmuziek, brachten alle facetten van de elektrische gitaar over het voetlicht. Dit gebeurde op twee podia. Met onder anderen Derek Bailey, Debashish Bhattacharya, T-model Ford, Kellie Joe Phelps, Marc Ribot, Nguy n L , Gary Lucas, Kevin Shields en Wiek Hijmans.

ELECTRIC GUITAR NOW / Radio Kamer Orkest met solisten elektrische gitaar

Paradiso, 14 juni 2003

Voor dit programmaonderdeel gaf het Holland Festival opdrachten aan Huib Emmer, Fred Frith en Willem Jeths. Daarnaast werd het werk *Deal* van Steve Mackey ten gehore gebracht. Het Radio Kamer Orkest stond onder leiding van Peter Eötvös.

ELECTRIC GUITAR NOW / Radio Symfonie Orkest met solisten elektrische gitaar

Koninklijk Theater Carré, 20 juni 2003

Ron Ford schreef een nieuw werk voor basgitaar, acteur en orkest, Corrie van Binsbergen componeerde voor haarzelf en orkest. Steve Mackey schreef een stuk voor bariton, elektrische gitaarkwartet, vocaal kwartet (vertolkt door de Synergy Vocals) en orkest.

Het Radio Symfonie Orkest stond onder leiding van Gil Rose.

'Het is natuurlijk een jongensding, de elektrische gitaar. Zoveel meer dan alleen een instrument om muziek op te spelen. (...) Sla een willekeurig tijdschrift voor rockgitaristen open, en al vijftig jaar zeggen ze allemaal hetzelfde: ik was vroeger helemaal niks. Op het strand schopten grote jongens zand in m'n gezicht; meisjes zagen me niet staan. Toen ontdekte ik de gitaar, ging in een bandje, en ze kwamen op me af, de meisjes.' (NRC Handelsblad/Bart Jippes)

JOHN ZORN

In vervolg op de 'portretten' van de componisten Brian Eno en Frank Zappa, presenteerde het Holland festival een portret van de hedendaagse componist en saxofonist John Zorn. Zorn (New York 1953) is een veelzijdig musicus en componist van filmmuziek, jazz, hardcore en geïmproviseerde muziek, voor popbands, kleine ensembles en symfonieorkesten. Kenmerkend voor zijn muziek is het voortdurend experimenteren met geluid - vaak gekenschetst als 'gestileerd geweld'. Zijn benadering van componeren is caleidoscopisch, omdat zijn stukken een snel veranderende orde van ongelijksoortige geluidselementen bevatten. Tijdens het Holland Festival werden de diverse facetten van John Zorn als componist én saxofonist belicht. Het programma bestond uit de volgende onderdelen:

BOOK OF HEADS / Marc Ribot
Concertgebouw, 10 juni 2003
Gitaarsolo's uitgevoerd door Marc Ribot.

RITUALS/CHIMERAS / ASKO Ensemble
Concertgebouw, 11 juni 2003
Een uitvoering door het Asko Ensemble van Zorns vocale werken *Rituals* en *Chimeras*.

NAKED CITY REÜNION
Koninklijk Theater Carré, 17 juni 2003

Een reünie van deze legendarische band. John Zorn richtte in de jaren tachtig van de vorige eeuw de groep Naked City op, met naast hemzelf de leden Bill Frisell, Fred Frith en Joey Baron. Alle muziek werd door Zorn zelf geschreven. De band kreeg een grote aanhang vanuit de punk *scene*. Naked City werd in 1993 opgedoekt om plaats te maken voor een nieuw project: *Masada*. *Masada* is Zorns onderzoek naar de joodse culturele identiteit via meer dan tweehonderd composities. *'Met zijn band was Zorn op dreef als vanouds. Zorn hoog piepend op zijn altsax, het ware fluitketelen zogezegd, boven een vuurtje dat vooral werd opgestookt door drummer Joey Baron. Gefreak en beheersing, zorgvuldig afgewogen, hartverheffende herrie.'* (HP De Tijd)

RADIO FILHARMONISCH ORKEST HOLLAND
Concertgebouw, 12 juni 2003

Zorn had een opdracht gekregen voor een nieuw werk voor orkest & koor (Cappella Amsterdam). Daarnaast werden de bestaande werken: *Aporias - Requie voor piano* - Tomoko Mukaiyama & orkest en *Contes de fées* voor viool en kamerorkest uitgevoerd. Het Radio Filharmonisch Orkest stond onder leiding van Micha Hamel.

POES POES POES / Victoria/Cie. De Koe / regie : Frank van Passel en Peter Van den Eede
Theaters in heel Nederland, 9, 12, 16, 19 en 23 juni 2003

De Almeerse Theaters (Almere), Theater De Flint (Amersfoort), Chassé Theater (Breda), Korzo Theater (Den Haag), Schouwburg De Kunstmin (Dordrecht), Plaza Futura (Eindhoven), Concordia, Kunst & Cultuur (Enschede), Grand Theatre (Groningen), De Toneelschuur (Haarlem), Stadsschouwburg De Harmonie (Leeuwarden), Leidse Schouwburg (Leiden), Theater a/h Vrijthof (Maastricht), Lux (Nijmegen), Huis aan de Werf (Utrecht), Stadsschouwburg Odeon (Zwolle), Brakkegrond en de Rietwijker (beide in Amsterdam).

Poes Poes Poes was een theaterfeuilleton-op-doeek in vijf afleveringen, dat qua vorm leek op een televisiefeuilleton maar tegelijkertijd elementen uit film en theater incorporeert. Het lichtjes apocalyptische verhaal-met-happy-end vertelt het wedervaren van de inwoners van Drempel, een klein dorpje dat zich opmaakt om de totale zonsverduistering te ondergaan. Genoeg stof voor sooptoestanden, tragiek en onverwachten wendingen. Een hechte groep van acteurs, regisseurs en crew dompelen zich onder in het scenario van Paul Mennes, dat ruwweg gebaseerd is op zijn gelijknamige roman. Op Victoriaans-filmische wijze werden vijf afleveringen van ongeveer vijftig minuten ingeblikt. De vijf afleveringen werden nagenoeg simultaan in een achttiental theaters in Nederland vertoond.

'De scenario-schrijver vertelde dat alle afleveringen onafhankelijk van elkaar zijn te bekijken. We raden je dan ook aan om aflevering één over te slaan en meteen bij twee te beginnen.' (jongeren in Splits

SOH 10 THE OPERA / regie: Alex Vermeulen / muziek: David Shea
 Docklands, 5 t/m 7 juni en 25 t/m 28 juni 2003

De cinematografische opera SOH10 the Opera (States of humanity, een Virtuele Cinematografische Opera) vertelt het verhaal van een gepassioneerde vrouwelijke wetenschapper die experimenteert met artificiële intelligentie. Regisseur Alex Vermeulen en componist David Shea transformeerden de rijke operatraditie naar een unieke, eigentijdse vorm; een mix van video- en sampletechnieken, populaire muziekgenres en oosterse en westerse opera. Het is voor het eerst dat er in opera gebruik werd gemaakt van de speciale digitale geluidssample techniek die Shea samen met Ircam, het sound research department van Centre Pompidou in Parijs, heeft ontwikkeld.

'Trommelvliezen hebben heel wat te verduren en ingewanden trillen mee met de enorme dreunen. Soms lijkt de hele voormalige NDSM-hal mee te schudden.' (Eindhovens Dagblad/Arnold Verplancke)

ÁGUA / Tanztheater Wuppertal / choreografie: Pina Bausch
 Koninklijk Theater Carré, 6 t/m 8 juni 2003

De choreografe Pina Bausch was in Nederland voor het laatst te zien tijdens het Holland Festival in 1995. Voor de voorstelling Água trok Pina Bausch samen met haar dansers naar Brazilië, waar ze de Braziliaanse cultuur en bevolking gadesloeg als inspiratiebron voor haar dansvoorstelling. In een stralend wit decor vol loungebanken en palmen presenteert ze haar impressies uit het land van de samba, de jungle en het enorme contrast tussen rijk en arm. Água is licht, hoopvol en toegankelijker dan het eerdere werk van Bausch. Het stuk weerspiegelt de levenslust die Bausch bij de Brazilianen ontdekte. Het behoort niet alleen tot haar meest optimistische stukken maar bevat ook meer dansscènes dan elk ander stuk van deze grootmeesteres van het danstheater.

'Hoewel sommigen met opluchting constateren dat deze voorstelling tenminste te begrijpen is, hebben fans heimwee naar de oude Bausch, waar de humor in balans werd gehouden door de duistere kant. Is met het frivole Água, dat al de bijnaam 'Pina Colada' kreeg, echt een nieuwe fase ingegaan, of is de lichtheid van tijdelijke aard?' (Elsevier/Irene Start)

KONTAKTHOF / Tanztheater Wuppertal / choreografie: Pina Bausch
 Koninklijk Theater Carré, 13 en 14 juni 2003

Kontakthof behoort tot de vroege werken van Bausch waarin man-vrouw relaties in theatrale context onderzocht worden. *Kontakthof* is een studie naar onschuld en ervaring, uitgevoerd door een groep van 20 vrouwen en mannen van 65 jaar en ouder. Wat deze nieuwe versie van *Kontakthof* zo uniek maakte is de uitzonderlijk sterke cast, gevormd door ongetrainde performers uit een grijze industriestad in Noordwest Duitsland. Aan de buitenkant zien we tekenen van ouderdom: rimpels, gebogen schouders, verzakkende borsten, grijs haar en kale hoofden. Maar we zien ook de rijkdom van deze levens, resultaat van 65+ jaren levenservaring.

'Bausch rekruteerde vijftig amateurs van pensioengerechtigde leeftijd. Hun vlezige armen, bolle buiken en gekromde schouders getuigen van hun leeftijd en van hun onervarenheid met het dansvak.' (Vrij Nederland/Marijn van der Jagt)

ONCE / Rosas / choreografie: Anne Teresa de Keersmaeker
 Stadsschouwburg, 25, 27 en 28 juni 2003

Voor het eerst sinds Violin Phase, meer dan twintig jaar geleden, danste choreografe Anne Teresa De Keersmaeker weer een solo. Na vele groepsprojecten met haar gezelschap Rosas was de drang groot zelf weer eens – alleen – op het podium te staan. De choreografe laat zich meevoeren op muziek van Joan Baez – Joan Baez in Concert, part 2 (1963), een plaat die haar terugvoert naar haar jeugd. Ze bevat liefdes- en protestliederen, oude Engelse en Spaanse balladen, songs van Bob Dylan en het beroemde lied We Shall Overcome, dat in Amerika het symbool werd van de Afro-Amerikaanse strijd tegen discriminatie.

'Niemand kan zo mooi huppelen als Anne Teresa de Keersmaeker. Haar solo Once is een ode aan sociaal engagement, aan medemenselijkheid en aan de illusie dat madeliefjes wapens kunnen ontmantelen.' (De Volkskrant/Annette Embrechts)

BITCHES BREW/TACOMA NARROWS / Rosas / choreografie: Anne Teresa de Keersmaeker
Stadsschouwburg, 26 t/m 28 juni 2003

Anne Teresa De Keersmaeker heeft in haar choreografieën al met veel verschillende soorten muziek gewerkt; klassiek, hedendaags, volksmuziek, stukken voor grote en voor kleine bezettingen, vocaal en instrumentaal... al dan niet live op het podium gespeeld. "Van alle kunsten is de muziek in mijn leven het belangrijkste", zei ze ooit. In 2000 werkte ze voor *In real time* voor het eerst met jazzmuziek, live gespeeld door *Aka Moon*. Dit experiment vroeg om een vervolg.

Daarom creëerde De Keersmaeker nu voor haar hele gezelschap een voorstelling op muziek van de klassieker uit de jazzwereld; Miles Davis (*Bitches Brew*, 1969-70). Bijzonder is dat bij het tot stand komen van de choreografie, geïnspireerd door de praktijk van de jazz, veel ruimte werd vrijgemaakt voor improvisatie; een nieuwe factor in het werk van De Keersmaeker.

'Sommigen worden er lyrisch en loom van, bij anderen leidt iedere noot tot een schokkerige beweging, weer anderen staan heftig te swingen en knippen met de vingers.' (*Haarlems Dagblad/Irene Start*)

AMSTERDAM ROOTS FESTIVAL

In acht dagen presenteerde het Amsterdam Roots Festival 64 concerten, 4 theatervoorstellingen, uitgevoerd door groepen van meer dan 25 nationaliteiten, 2 filmvoorstellingen, workshops en parades. Een groot publiekssucces van het festival was Roots Open Air. De gevarieerde staalkaart aan concerten op de vijf podia maakte samen met het mooie weer en de bezoekers (15.000 meer dan in 2002) deze dag tot een feestelijk evenement. Al slenterend langs de exotische wereldmarkt liep het kleurrijke publiek van podium naar podium. In het Kinderdorp maakte de jeugdige Tsjetsjeense dansgroep Daymokhk diepe indruk. Voor een uitgebreid verslag van het Amsterdam Roots Festival verwijzen we u naar het "verslag 2003 Stichting Roots Festival".

De Context

Het Festival organiseerde rondom de voorstellingen verschillende activiteiten voor het publiek, professionals en (jonge) kunstenaars. Met symposia, discussies, introducties, themamiddagen, ontmoetingen met makers, exposities, aanvullende filmprogramma's en workshops wil het festival een uitwisseling stimuleren tussen internationale kunstenaars en het Nederlandse publiek enerzijds en internationale kunstenaars en Nederlandse theaterprofessionals anderzijds en daarmee de maatschappelijke betekenis van het festival stimuleren.

Publiek

Introducties

Het Festival organiseerde voor aanvang van de voorstellingen gratis introducties door theatermakers, dramaturgen, vertegenwoordigers van het gezelschap of journalisten. In 2003 verzorgden o.a. Janine Brogt, Marijn van der Jagt, Jacqueline Oskamp, Isabella Lanz en Heiner Goebbels introducties. De introducties geven het publiek informatie over de ontwikkelingen van een gezelschap of maker en zetten de voorstelling in een (historische) context.

Meet the artist

Alle nationale en internationale theatermakers, choreografen en componisten die het Holland Festival presenteerde waren ook tijdens het festival zelf aanwezig. De kunstenaars werden geïnterviewd door professionele interviewers zoals Chris Keulemans, Hans Maarten van den Brink, Henk van der Meulen, Gabriel Smeets en Max Arian. Het publiek kreeg de gelegenheid vragen te stellen, die overigens ook van tevoren via de website konden worden ingediend.

Themamiddag - Retrospectief Pina Bausch

Pina Bausch is van onmiskenbare invloed geweest op de ontwikkeling van vele hedendaagse dans- en theatervormen. Alle reden voor een uitgebreid retrospectief rond de voorstellingen *Água* en *Kontakthof*. Norbert Servos, biograaf van Pina Bausch, gaf aan de hand van videofragmenten een overzicht van het oeuvre van Bausch. Vervolgens werd samen met Myriam De Clopper (programmeur van De Singel en Pina Bausch kenner) en Hans Beenhakker (ex-danser Bausch) dieper ingegaan op haar manier van werken.

Themamiddag – Electric Guitar Now and Then

In samenwerking met de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) organiseerde het Festival een radiotalkshow mét publiek over de ontwikkeling van de elektrische gitaar. Samen met stijlspecialisten Ton van Bergeijk, Cok van Vuuren, Jac Bico en René van Barneveld gaven Aad van Nieuwkerk (VPRO Radio) en Gert-Jan Blom (Metropole Orkest) aan de hand van geluidsfragmenten een overzicht van de geschiedenis van de elektrische gitaar. De talkshow werd opgenomen en in de nacht van 24 op 25 juni uitgezonden bij het VPRO radioprogramma Grensverkeer, Radio 1.

Filmprogramma

In samenwerking met Cinema de Balie werd rondom een aantal makers, gezelschappen componisten en thema's een filmprogramma georganiseerd. Zo werden er in het kader van het programma onderdeel De Elektrische Gitaar films en documentaires vertoond waarbij de ontwikkeling elektrische gitaar centraal stond: met en over o.a. Jimi Hendrix, Fred Frith en King Crimson. In het kader van het portret over John Zorn werden documentaires met en over Zorn en een overzicht van zijn oeuvre op het gebied van filmmuziek vertoond. Rondom de voorstellingen van Pina Bausch en Rosas / Anne Teresa De Keersmaeker werd een selectie van films en documentaires vertoond. Barbara Sukowa is van oorsprong filmactrice, in aanvulling op haar optreden als zangeres tijdens het festival werden er een aantal films met Sukowa vertoond. Van de Argentijnse theater- en filmmaker Federico León werd de film 'Everything together' vertoond.

Nederlands Kampioenschap Luchtgitaarspelen

In het kader van het programma Electric Guitar Now werd op 15 juni in Paradiso het eerste officiële Nederlandse Kampioenschap Luchtgitaarspelen plaats. Creativiteit en durf voerden de boventoon bij deze luchtige maar serieuze competitie.

Professionals

Workshop Een nieuwe generatie cultuurjournalisten

In 2003 organiseerde het Holland Festival in samenwerking met het Theater Instituut Nederland en De Phenix Foundation een intensief workshoptraject voor een nieuwe generatie cultuurjournalisten. Na de vele discussies overal in het land over de huidige kunstkritiek wilde het Festival een nieuwe generatie met een andere visie, stem en achtergrond aan het woord laten. Negen jonge denkers en schrijvers vormden een redactie. Naast het bezoeken en recenseren van vele voorstellingen boden we hen workshops aan van kunstcritica Anna Tilroe en taalkundige Agnes Verbiest, en deelname aan een *pilot*-onderzoek naar de persoonlijke aspecten bij de beoordeling van kunst. De redactie nodigde diverse journalisten, kunstredacteuren, politici en makers uit voor discussies. Het project is uitgemond in een publicatie die begin november 2003 is verschenen. Totaal waren er 9 deelnemers, 3 workshopleiders en 23 gesprekspartners. (zie bijlage)

(Jonge) Kunstenaars

Artist-in-residence Jean-Michel Bruyère

In samenwerking met het Gasthuis organiseerde het Holland Festival een intensieve tiendaagse workshop door Jean-Michel Bruyère voor acht jonge geselecteerde makers. De workshop van Bruyère concentreerde zich op een actueel en maatschappelijk thema: de problematiek van illegalen. Voor deze gelegenheid werd er met de groep jonge kunstenaars een sloopflat in de Bijlmer betrokken. Een ontmoeting met illegalen die op de deelnemers een zeer diepe indruk heeft gemaakt en die voor iedere deelnemer individueel een belangrijke stap in zijn of haar ontwikkeling heeft betekend. Met name m.b.t. het denken over de rol van de kunst in de samenleving en de positionering van de kunstenaar. Op 27 juni werd het resultaat van de sessie gepresenteerd in Imagine IC.

Workshops in samenwerking met ITs

Om de deelnemende studenten van ITs al een beetje te laten proeven van de ervaring van de gevestigde makers van het Holland Festival, organiseerden ITs en het Holland Festival dit jaar gezamenlijk een tweetal workshops. Daar kregen de beginnende theatermakers van ITs een unieke kans om op het gebied van theater, dans en multimedia samen te werken met grote namen uit de podiumkunstenwereld.

De workshops werden gegeven door Alex Vermeulen en David Shea (SOH10/Syndicaat, Nederland) en Ursula Robb, danseres van Rosas.

Gitaar clinics

In het kader van *Electric Guitar Now* gaven Nguy n L  en Mike Keneally een clinic over hun specifieke wijze en techniek van gitaarspelen. Gedurende twee sessies in de IJsbreker hebben in totaal zo'n 40 gitaristen aan een van beide clinics deelgenomen.

Radio en televisie

Een aantal onderdelen van de muziekprogrammering werden door het Holland Festival in samenwerking met de NPS ontwikkeld en voor het merendeel op de radio uitgezonden. In de weken voorafgaand aan het festival zonden NPS en VPRO op radio en televisie (NPS en VPRO) speciale programma's uit over John Zorn en Electric Guitar Now.

Radio

Electric Guitar Now Zes zondag-uitzendingen rond Electric Guitar Now, 1, 8, 15, 22, 29 juni, 6 juli, NPS Radio 4.

John Zorn Een drieluik rond Zorn, 28 en 29 juni, 31 mei, De Concertzender.

Radio Filharmonisch Orkest live, 12 juni VPRO.

Televisie

Pitch: Documentaire De elektrische gitaar, 10 juni

Pitch: Documentaire Ode aan Jimi Hendrix, 17 juni.

Educatie project

Het Holland Festival organiseerde samen met Bekijk 't een gecombineerde video workshop met ongeveer 40 scholieren rondom de multimedia voorstelling SOH10 The Opera van Alex Vermeulen en David Shea. Onder begeleiding van SKV docenten en professionele foto- en video-editors van Bekijk 't werd per groep een videofilm gemaakt. Deze videofilms werden gepresenteerd voor de voorstellingen van SOH10 De Opera aan de bezoekers van de voorstelling in de foyer van de Docklands. Voor een uitgebreid verslag van dit project verwijzen we naar de betreffende bijlage.

Samenwerking

Zoals gebruikelijk voor de wijze waarop het Holland Festival haar programma samenstelt en produceert, is ook dit jaar weer met een groot aantal partners samengewerkt. Per productie wordt samenwerking gezocht met productionele en/of artistieke partners.

DONDE MAS DUELE: Coproductie: Holland Festival, Hebbel Theater Berlin, Festival d'Avignon, Festival d'Automne   Paris, Bonlieu Scène Nationale d'Annecy, Th atre National de Chaillot

EL ADOLESCENTE: Coproductie: Holland Festival, Hebbel Theater Berlin, KunstenFESTIVALdesArts

DRIE ZUSTERS: Coproductie: Holland Festival, Toneelgroep Amsterdam

ENFANTS DE NUIT: Coproductie: Holland Festival, Epidemic Production, LFK - La Fabriks, Festival d'Avignon, Festival Perspectives Nouvelles Saarbrücken

LE BALCON: Co-presentatie: Holland Festival, Het Muziektheater, De Nederlandse Opera

WINTERREISE: Coproductie: Holland Festival, Lincoln Center New York

EURYANTHE: Co-presentatie met De Nederlandse Opera, NPS.

IM WUNDERSCHONEN MONAT MAI: Coproductie: Holland Festival, Schönberg Ensemble

JOHN ZORN: Coproductie: Holland Festival, Radio Filharmonisch Orkest Holland, VPRO Radio

POES POES POES: Coproductie: Holland Festival, Victoria, STUK (Leuven), Cie. De Koe

SOH10 DE OPERA: Coproductie: Holland Festival, SYNDICAAT

ELECTRIC GUITAR NOW: Coproductie: Holland Festival, Paradiso, NPS.

Naast samenwerking met producenten bij het tot stand brengen van producties, is het Holland Festival actief in diverse nationale en internationale netwerken en overlegstructuren die als doel hebben deskundigheid op specifieke terreinen uit te breiden en over te dragen.

Internationaal is het Holland Festival lid van zowel het IETM (International European Theatre Meeting) als de EFA (The European Festivals Association). In Amsterdam is het Holland Festival een actief deelnemer van het ACI (Amsterdamse Culturele Instellingen), waarin het zitting heeft namens het Amsterdams Festival Overleg (AFO). De structurele samenwerking tussen het Holland Festival en de Stichting Amsterdam Roots Festival (ARF) heeft als doel een diverse en kwalitatieve hoogwaardige programmering.

Marketing & Communicatie

Voor het marketing en communicatiebeleid van 2003 werden een aantal speerpunten geformuleerd: Een verdere verschuiving van productiegerelateerde communicatie naar een corporate communicatie gericht op het merk Holland Festival; groei van de doelgroepgerichte direct marketing; planning van de programmering en een gedifferentieerd prijsbeleid.

In de zomer van 2002 is bovendien het beleid vastgesteld voor de versterking van het Holland Festival als A-merk. De communicatie is niet alleen gefocust op de festivalperiode, maar wil het festival juist ook door het jaar heen zichtbaar maken. In 2002 en 2003 is dit vooral tot uiting gekomen in een algemene Holland Festival-folder in najaar 2002, de start van een maandelijkse email-nieuwsbrief in januari 2003 en diverse dm-acties vanaf najaar 2002.

Doelstellingen

Het primaire doel van de communicatie- en marketinginspanningen was het bereiken van een hoge gemiddelde zaalbezetting van tenminste 80%. Dit doel is onder meer bereikt door:

1. Het verhogen van de bestaande bezoekfrequentie van reguliere festivalbezoekers. In 2001 bezocht de festivalganger gemiddeld twee voorstellingen, in 2003 waren dat er drie.
2. Het verhogen van de herhalingsbezoeken van festivalgangers uit voorgaande jaren naar toekomstige festivals. In 2001 zei 57% van de bezoekers het volgende jaar zeker weer naar het Holland Festival te komen, in 2003 is dit gestegen naar 91%.
3. Het aantrekken van nieuwe publieksgroepen, met name uit de overige regio's van Nederland. Tien procent bestond uit nieuwe bezoekers, deze waren gemiddeld 30 jaar.

Het streven om tenminste 20% bezoekers jonger dan 25 jaar te bereiken is waarschijnlijk niet gehaald. Deze groep bestaat uit de communicatiedoelgroepen studenten met een collegekaart, scholieren met CKV-vouchers en jongeren met een CJP-pas. Op basis van de verkoopcijfers blijkt dat 8,3% van de kaartverkoop afkomstig is van studenten, CJP-ers en CKV-ers. Dat laat onverlet dat het percentage bezoekers jonger dan 25 jaar in werkelijkheid waarschijnlijk hoger is. Jongeren die de volledige toegangsprijs hebben betaald worden immers niet als 'jongeren' geregistreerd.

Het secundaire doel is het vergroten van de naamsbekendheid en de versterking van het corporate imago van het Holland Festival bij het Nederlandse theaterpubliek. Deze doelstelling is ruimschoots gehaald. De algemene teneur in de media was zeer positief en ook uit het publieksonderzoek blijkt dat het publiek het festival dit jaar goed gewaardeerd heeft.

Het festival was een langere periode in het jaar zichtbaar door de bekendmaking van het programma al in juni 2002, waardoor de mediafrequentie verlengd werd. Het leidde ook tot een betere informatie aan de media, hetgeen tot opnieuw een stijging van de totale mediafrequentie heeft geleid. Ook de inzet van direct-mail, een maandelijkse email-nieuwsbrief en de vroege start van de campagne (eind maart) maakten het festival langer zichtbaar. Het gebruik van vlaggen en banieren in de hele binnenstad verhoogde de herkenbaarheid en uitstraling van het festival aanzienlijk.

De naamsbekendheid van het festival in 2001 was bij bezoekers van het festival 90%. Door het gebruik van ons eigen bestand voor het publieksonderzoek 2003 kan de naamsbekendheid niet gemeten worden (deze is immers 100%). Wel weten we dat 97% van de bezoekers en 86% van de niet-bezoekers de HF-campagne heeft gezien.

Doelgroepen

Theater- en kunstliefhebbers: mannen en vrouwen (51/49%), de grootste groep valt in de leeftijdscategorie 41 t/m 50 jaar, hoogopgeleid, afkomstig uit Amsterdam (46%) en de rest van Nederland (45%), die regelmatig voorstellingen en concerten bezoeken. Deze groep is progressief denkend, leest NRC, Volkskrant en Vrij Nederland, kijkt naar de NPS en VPRO televisie, en luistert veelal naar Radio 1 en 4. Deze groep kiest bewust voor het bezoeken van het Holland Festival en selecteert meer dan één voorstelling.

Van de bezoekers van het Holland Festival is ruim 80% autochtoon en bijna een vijfde (18%) allochtoon. In de Nederlandse samenleving heeft bijna 1 op de 5 een niet-Nederlandse achtergrond en is officieel 'allochtoon'. Het percentage allochtone bezoekers van het Holland Festival is dus hoog.

Jongeren: In 2003 bezocht tien procent van de bezoekers het festival voor het eerst, vrijwel allemaal in de leeftijdscategorie t/m 30 jaar. 8% van de nieuwe bezoekers was jonger dan 25 jaar. Jongeren die via educatieve projecten en campagnes kennismaken met het Holland Festival.

De toegankelijkheid van het Festival voor studenten en scholieren werd gestimuleerd door een specifiek prijsbeleid. Na de goede ervaringen met de zogenaamde Kunststudentenpas in drie voorgaande jaren werden dit jaar alle voorstellingen voor elke student voor € 10,00 aangeboden, ook de houders van een CJP konden de voorstellingen voor € 10,00 bezoeken. De CKV-prijs voor scholieren is op € 7,50 vastgesteld. Het resultaat van deze actie was positief. 8 % van de bezoekers dit jaar was student, hetgeen een lichte stijging betekent t.o.v. 2002(2002: 7,5%, 2001: 3%).

Communicatie

Bij het inzetten van de communicatiemiddelen wordt sinds 2001 een duidelijk onderscheid gemaakt in - *corporate communicatiemiddelen*, gericht op de profilering van het Holland Festival als A-merk gedurende het hele jaar;
- *de festivalcampagne*, waarmee het Holland Festival zich jaarlijks als festival profileert;
- *middelen voor individuele producties*, gericht op de informatie over en verkoop van de voorstellingen in het festival (van maart t/m juni).

Communicatiemiddelen

Campagne-affiches

Er werden 440 mupi's, 190 driehoeksborden en honderden affiches in theaterlocaties en het café circuit in Amsterdam en grotere steden in het land (o.a. in Rotterdam, Utrecht, Den Haag, Arnhem, Amstelveen en Groningen) verspreid. Omdat alle plakplaatsen dit jaar alleen voor de campagne werden gebruikt, was de zichtwaarde optimaal.

Aankleding van de stad

Over alle aanlooproutes naar theaters, namelijk bij het Centraal Station, langs het Rokin en de Leidsestraat, op het Leidseplein, Rembrandtplein, voor het Muziektheater en op diverse bruggen in de binnenstad werden in totaal 100 banieren aan tijdelijke vlaggenmasten geplaatst. Alle locaties kregen geveldoeken, banieren en/of vlaggen voor en aan de gevel. Naar Docklands in Amsterdam-noord werd met richtingsborden de route aangegeven. De Stadsschouwburg kreeg de bekende vlaggetjesgevel met verlichting. Het festivalcentrum werd in festivalhuisstijl volledig rood geverfd. De buitenaankleding had een opvallend goed effect op de zichtwaarde van het festival en droeg in positieve zin bij aan de festivalsfeer.

Festivalmagazine

Het volledige programma-overzicht verscheen eind maart in een oplage van 130.000 exemplaren. Doel was een volledig en overzichtelijke gids te bieden die het publiek zou stimuleren tot het kopen van kaarten. Dit doel is bereikt: in de voorverkoop verkochten we 7.200 kaarten (22% van de totale verkoop); 5.079 kaarten (16%) werden via een bestelbon uit het magazine verkocht.

Programmaboeken

Er werden vijf programmaboeken geproduceerd ingedeeld naar genre: theater, dans, muziektheater, John Zorn en de Elektrische Gitaar. Van *Le Balcon* werd een apart boekje uitgegeven. De boekjes waren qua inhoud en vormgeving van uitstekende kwaliteit en kosten slechts € 3,-. Het belangrijkste doel was het publiek inhoudelijk goed te informeren aan de hand van bijzondere interviews en artikelen.

Direct mail

Voor het festivalprogramma als geheel en voor individuele producties maakten we veel gebruik van direct mail. We mailden zowel selecties uit onze eigen bestanden als bestanden van andere culturele instellingen. De respons liep zeer uiteen van overweldigend (799 kaarten *Água* voor mailing naar dansliefhebbers) tot teleurstellend (3 kaarten *Die Schöne Müllerin* voor mailing naar frequente festivalbezoekers).

Email nieuws

Vanaf januari 2003 verstuurden we maandelijks een nieuwsbrief per email aan 5.000 email adressen. Dat deze goed gelezen werd, merkten we aan zowel de kaartverkoop als aan het gebruik van onze website. Op de dagen van verzending schoten beide omhoog.

Website

Doelstelling was om het aantal bezoekers op de website te verhogen naar 500 per dag vanaf 1 mei en naar minimaal 1000 per dag in de maand juni. Bereikt werd een gemiddeld aantal bezoekers van 1.174 per dag vanaf 1 mei tot 15 juli. Op de dagen dat een email nieuwsbrief werd verzonden, verschenen pieken in de bezoekersaantallen, oplopend tot bijna 5.000 bezoekers per dag.

Mediabeleid

Er is hard gewerkt aan een goede relatie met de media. We hielden diverse journalisten door het jaar heen persoonlijk op de hoogte van ontwikkelingen bij het festival. Met een aantal van hen bezochten we voorstellingen in het buitenland: in Genève de première van *Landschaft mit entfernten Verwandten*, in Maubeuge de 'work-in-progress' van *SOH10*, in Doel de opnamen van *Poes Poes Poes* en een voorstelling van *Die schöne Müllerin* in Dortmund. Het resultaat was zeer uitgebreide aandacht in alle media voor het festival.

Conclusie

We kunnen tevreden zijn over de bereikte doelstellingen voor 2003:

- een merkbare verbetering van het imago en de merkwaarde van het Holland Festival;
- een betere zichtwaarde voor het Holland Festival binnen én buiten de festivalperiode;
- een betere en effectievere communicatie met geïnteresseerden en bezoekers;
- een grotere betrokkenheid van communicatie en marketing bij de randvoorwaarden van de programmering (toegangsprijzen, planning, randprogramma).
- een groter publieksbereik dan in de afgelopen jaren en substantieel hogere recette-inkomsten dan in de afgelopen jaren.

Financiën

Subsidiënten / fondsen en sponsors / eigen inkomsten

Het Holland Festival ontving in 2003 € 1.892.095 subsidie van het Ministerie van OCenW.

De bijdrage van de Gemeente Amsterdam bedroeg € 724.139. Dit bedrag is samengesteld uit € 406.489 structureel en € 317.650 incidenteel. Het Fonds voor de Podiumkunsten kende € 90.000 toe in het kader van de regeling Internationale Festivals t.l.v. de HGIS Cultuurmiddelen.

Als hoofdbegunstiger droeg de VandenEnde Foundation € 374.369 bij. De overeenkomst met de Foundation loopt tot en met het jaar 2004. Van verschillende fondsen en sponsors werden bijdragen ontvangen tot een totaal bedrag van € 221.308, een specificatie van dit bedrag is gegeven in de "specificatie van de exploitatierekening 2003" in het financiële gedeelte van dit verslag. Van de Holland Festival vriendenkring is € 24.290 ontvangen. In de coproducties met de NPS en de daaraan verbonden omroeporkesten werd door de NPS een bedrag van ruim € 280.000 geïnvesteerd. Dit is exclusief de gekapitaliseerde waarde van de personele inzet van de orkesten zelf. Een specificatie van deze bijdragen worden aan het eind van het lopende kunstenplan in de jaarrekening van 2004 opgenomen.

Bij het vaststellen van de entree prijzen werd meer dan in het verleden rekening gehouden met de beoogde doelgroep en de productiekosten van de betreffende voorstelling. Door een goede prijsdifferentiatie tussen de rangen en speciale prijzen voor specifieke doelgroepen bleven alle voorstellingen toegankelijk voor een breed publiek. Effect was een verhoging van de eigen inkomsten t.o.v. 2001 met ruim € 475.000 naar € 656.896.

15% eigen inkomsten maatregel Ministerie van OCenW

In december 2002 is met het Ministerie van OCenW overeengekomen dat de 15% eigen inkomsten maatregel gedurende het lopende kunstenplanperiode van toepassing zal zijn voor de jaren 2001, 2003 en 2004. Voor de toetsing aan de 15% eigen inkomsten eis zal het gemiddelde van genoemde jaren worden getoetst. Naar het zich nu laat aanzien zal aan het eind van 2004 aan de voorwaarden zijn voldaan.

Eigen vermogen

Bij aanvang van de kunstenplanperiode 2001-2004 bedroeg het eigen vermogen € 33.839 negatief. Het jaar 2001 werd met een positief resultaat (€ 30.019) afgesloten. Het jaar 2002 gaf een positief resultaat van € 62.284. Het verslagjaar sluit af met een negatief resultaat van € 120.569. Het eigen vermogen van de Stichting Holland Festival bedraagt per 31-12-2003 € 62.105 -. Dit negatief vermogen zal in het jaar 2004 ingelopen worden.

Kwantitatieve gegevens

HOLLAND FESTIVAL 2003

Aantal dagen van het festival 15 Dagen (2002 : 15 dagen)
 Aantal locaties 10 (2002 : 10 locaties)

AANTAL MANIFESTATIES PER PROGRAMMA ONDERDEEL

	2003		2002	
	aantal producties	Aantal bezoekers	aantal producties	Aantal Bezoekers
voorstellingen HF	28	40.482	22	17.541
voorstellingen Roots	9	5.795	11	53513
De context	98	5.017	16	1.791
Roots Open Air	2	55.000		
totaal progr.onderdelen	137	106.294	49	72.845

SPECIFICATIE VAN VOORSTELLINGEN NAAR DISCIPLINE

<u>Holland Festival</u>	2003			2002		
	aantal produkties	aantal voorst.	Aantal bezoekers	aantal produkties	aantal voorst.	Aantal Bezoekers
opera/muziektheater HF	7	23	17.201	2	5	10.105
muziek/concerten HF	10	10	3.606	3	6	1.228
theater HF	7	35	7.062	2	6	4.091
dans HF	4	11	11.896	2	5	2.117
PoesPoesPoes in het land		70	717	0		0
totaal Holland Festival	28	149	40.482	9	22	17.541

Roots Festival

muziek Roots	6	6	5.580	5	5	6.363
theater Roots	1	3	101	1	4	2.150
dans Roots	0	0	0	0	0	0
film Roots	2	2	114	2	2	45.000
totaal Roots Festival	9	11	5.795	8	11	53.513

SPECIFICATIE VAN DE VOORSTELLINGEN NAAR LOCATIE

<u>Holland Festival</u>	2003		2002	
	aantal voorst.	Aantal bezoekers	aantal voorst.	Aantal Bezoekers
Amsterdam:				
Arti	0	0	2	143
Balie	4	343	0	0
Bellevue	10	1.590	0	0
Carré	7	9.382	6	4.950
concertgebouw	3	825	0	0
Cosmic	8	850	0	0
diversen (poespoespoes)	5	243	0	0
Docklands	13	4.480	0	0
Kerken	0	0	4	1.085
Kit Tropeninstituut	0	0	3	941
muziektheater	3	2.758	0	0
Oosterpark	2	7.000	2	8.000
Paradiso	6	2.043	0	0
Stadsschouwburg	18	10.251	5	2.422
buiten Amsterdam	70	717	0	0
totaal voorstellingen HF	149	40.482	22	17.541

Roots Festival

Concertgebouw	1	1.088	2	3.041
Kit Tropeninstituut	5	889	4	2.150
Melkweg	5	3.818	3	3.322
Open Air	1	55.000	2	45.000
totaal voorstellingen Roots	12	60.795	11	53.513

Organisatie/medewerkers

Zoals gebruikelijk werkt het Festival gedurende de voorbereidende periode met een kleine vaste kern, die naarmate het Festival dichterbij komt wordt uitgebreid met medewerkers die op tijdelijke en/of parttime basis in dienst zijn. Het Festival heeft geen eigen CAO. Sedert een aantal jaren wordt de CAO van het VNT als richtlijn gebruikt. De salaris tabellen van deze CAO worden gehanteerd.

	fte
Festivalleiding , Ivo van Hove	management overeenkomst
Dagelijkse leiding , Jacques van Veen	1,0
Research , Maaïke van Geijn	1,0
Willemijn Lamp	1,0 tijdelijk (2 maanden)
Sponsoring en relatiebeheer , Jerry Smit	0,8
Financiën , Teun Taal	0,8
Ellen Bijsterbosch	0,8
Productie , Sigi Giesler	0,85
Ad v.d. Koog	0,88
Han van Poucke	0,88
Ad van Mierlo	1,0 tijdelijk (4,5 maand)
Edith den Hamer	0,85 tijdelijk (4 maanden)
Anne Wijnen	1,0 tijdelijk (2 maanden)
Publiciteit en marketing , Benien van Berkel	0,9
Christel Gouweleeuw	1,0 (vervanging wegens adoptieverlof B.van Berkel)
Jessica Tepe	0,9
Cathelijne De Wilde	1,0 tijdelijk (3,5 maand)
Astrid ten Siethoff	1,0 tijdelijk (6 maanden)
Idem	0,6 vast m.i.v. 01-08-2003
Nicolette Aschermann	1,0 tijdelijk (5 maanden)
Anouk van Marsbergen Even	1,0 tijdelijk (5 maanden)
Secretariaat , Annick Fransen	0,8
Marieke Peters	1,0 tijdelijk (7,5 maand)
Archief , Henny Knap	0,2

Bestuur

Tijdens het verslagjaar hebben zich geen wijzigingen in de bestuurssamenstelling voorgedaan. Het bestuur bestond uit: de heer S.J. Noorda (voorzitter), de heer H.B. van der Veen (penningmeester), de heer W.S. van Heusden, mevrouw M.V.I.M. Kross en mevrouw. G. ter Horst.

Adviseurs

Muziekadviseur

Henk van der Meulen (hoofd afdeling muziek en dans van de NPS Televisie).

Adviseurs Electric Guitar now 2003

Gert Jan Blom (artistiek leider van het Metropole Orkest);

Jan Willem Slingting (programmeur van Paradiso).

Dansadviseurs

Myriam De Clopper (B), programmeur van Kunstcentrum de Singel te Antwerpen;
Francesca Spinazzi (D), adviseur van Tanztheater Wuppertal, (ex)programmeur
van Deutsches Nationaltheater te Weimar en La Filature te Mulhouse;
Jaap van Baasbank, medeoprichter en eigenaar van impresariaat 'Van Baasbank &
Baggerman', en programmeur van Julidans.

Internationale adviseurs

David Thushingham (GB), freelance programmeur, Kent;
Graham Sheffield (GB), artistiek directeur Barbican Centre Londen;
Viviana Tellas (ARG), theaterregisseur en programmeur, Buenos Aires;
Joan Maria Gual (ES), artistiek directeur Teatre Lliure;
Roman Dolzhansky (RU), journalist en programmeur NET Festival;
Robyn Archer (AUS), artistiek directeur Melbourne Festival;
Nele Hertling (D), artistiek directeur Hebbel-Theater, Berlijn;
Franco Quadri (I), journalist Ubulibri, Milaan;
Graciela Casabé (ARG), artistiek directeur II Festival Internacional de Buenos Aires;
Jane Moss (VS), artistiek directeur Lincoln Center for the Performing Arts, New York.

Amsterdam, 29 april 2004

S.J. Noorda
voorzitter

H.B. van der Veen
penningmeester

Schippers

Accountants Fiscalisten Juristen

H F

ACCOUNTANTSVERKLARING

(ten behoeve van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen)

Opdracht

Wij hebben de bijgevoegde jaarrekening 2003 van Stichting Holland Festival te Amsterdam gecontroleerd. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de stichting. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Werkzaamheden

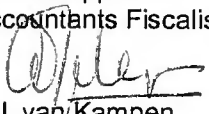
Onze controle is verricht overeenkomstig in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten en met inachtneming van het in bijlage 3 van het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies opgenomen controleprotocol. Volgens deze richtlijnen dient onze controle zodanig te worden gepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen, dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van informatie ter onderbouwing van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die het bestuur van de stichting daarbij heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat onze controle een deugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Holland Festival op 31 december 2003 en van het resultaat over 2003. Voorts zijn wij van oordeel dat de jaarrekening in overeenstemming is met de in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor de jaarverslaggeving en voldoet aan de bepalingen van het Bekostigingsbesluit cultuuruitingen (het Besluit) inzake de verantwoording.

Tevens delen wij mede dat alle voor de controle relevante bepalingen van de Wet op het specifieke cultuurbeleid, het Besluit en de Regeling subsidies en uitkeringen cultuuruitingen zijn nageleefd, alsmede voorzover van toepassing de bepalingen opgenomen in verlengingsbeschikking (brief kenmerk K/T/00/29257 d.d. 19 september 2000, respectievelijk brief kenmerk K/T/01/22973 d.d. 1 juni 2001 en brief kenmerk K/M/02/4475 d.d. 5 februari 2002).

HLB Schippers
Accountants Fiscalisten Juristen

A.J. van Kampen
Registeraccountant
Amsterdam, 23 april 2004

Global in Reach, Local in Touch

Buitenveldertselaan 106 - Postbus 75264, 1070 AG Amsterdam, Telefoon (020) 646 40 11, Fax (020) 646 32 51, E-mail amsterdam@hlab-schippers.nl

Op onze diensten zijn de algemene voorwaarden van HLB Nederland Accountants & Consultants bv van toepassing, gedeponeerd bij de K.v.K. te Amsterdam onder nummer 33 23 86 06. HLB Schippers is een maatschap welke gevormd wordt door besloten vennootschappen.

HLB Schippers is a member of International. A world-wide organization of accounting firms and business advisers

JAARREKENING

HOLLAND FESTIVAL - BALANS PER 31 DECEMBER 2003

ACTIVA	<u>31 december 2003</u> €	<u>31 december 2002</u> €
MATERIELE VASTE ACTIVA		
Automatiseringskosten	9.207	22.489
Inventaris	8.271	8.619
Verbouwing kantoor	19.236	21.641
	<u>36.714</u>	<u>52.749</u>
VLOTTENDE ACTIVA		
Debiteuren	19.387	898
Belastingen/premies svw	-	47
Overige vorderingen	15.044	1.672
Overlopende activa	49.286	37.858
Vorderingen op subsidiënten	116.144	47.056
	<u>199.861</u>	<u>87.531</u>
LIQUIDE MIDDELEN	<u>16.757</u>	<u>86.282</u>
TOTAAL ACTIVA	<u>253.332</u>	<u>226.562</u>

HOLLAND FESTIVAL - BALANS PER 31 DECEMBER 2003

PASSIVA	<u>31 december 2003</u>	<u>31 december 2002</u>
	€	€
EIGEN VERMOGEN		
Stichtingskapitaal	45	45
Algemene reserve	-63.147	58.419
	<u>-63.102</u>	<u>58.464</u>
VOORZIENING	<u>0</u>	<u>15.550</u>
SCHULDEN KORTE TERMIJN		
Crediteuren	179.001	17.850
Overige schulden	22.371	19.353
ING Bank rekening courant	38.000	-
Overlopende passiva	51.040	115.345
Belastingen	26.022	-
	<u>316.434</u>	<u>152.548</u>
TOTAAL PASSIVA	<u>253.332</u>	<u>226.562</u>

HOLLAND FESTIVAL - EXPLOITATIEREKENING 2003

	EXPLOITATIE		BEGROTING		EXPLOITATIE	
	2003		2003		2002	
	fte	€	fte	€	fte	€
BATEN						
A OPBRENGSTEN						
A.1 Directe Opbrengsten						
A.1.1	Publieksinkomsten	645.042	569.261	151.450		
A.1.2	Overige directe opbrengsten	11.854	0	3.814		
A.2 Indirecte opbrengsten						
A.2.1	Algemene sponsoring	595.677	535.869	23.810		
A.2.2	Overige indirecte opbrengsten	70.633	145.000	15.176		
	Totaal opbrengsten	1.323.206	1.250.130	194.250		
B Bijdragen						
B.1	Subsidie OGenW	1.892.095	1.887.668	1.338.697		
B.2	Overige subsidies	814.139	804.704	668.844		
	Totaal bijdragen	2.706.234	2.692.372	2.007.541		
B.3	Diverse baten	114.492	0	20.632		
Som van opbrengsten en bijdragen		4.143.932	3.942.502	2.222.423		
LASTEN						
C BEHEERSLASTEN						
C.1	Beheerslasten personeel	6,46 367.239	5,97 335.348	4,82 279.797		
C.2	Beheerslasten materieel	276.532	314.894	294.568		
	Totaal beheerslasten	643.771	650.242	574.365		
D ACTIVITEITENLASTEN						
D.1	Activiteitenlasten personeel	6,99 328.830	6,06 316.596	4,55 221.388		
D.2	Activiteitenlasten materieel	3.256.314	3.119.447	1.338.490		
	Totaal activiteitenlasten	3.585.144	3.436.043	1.559.878		
D.3	Diverse lasten	36.583	0	25.896		
Som van beheers- en activiteit		13,45 4.265.498	12,03 4.086.285	9,37 2.160.139		
Saldo		-121.567	-143.783	62.284		

BIJLAGEN

EVALUATIE EDUCATIEPROJECT 2003

Inleiding

Ook in 2003 organiseerde het Holland Festival in samenwerking met Bekijk 't een scholierenproject voor middelbare scholieren die het vak CKV volgen. Afhankelijk van de programmering van het Holland Festival en de ervaring die kinderen hebben met kunst en cultuur wordt in samenwerking met Bekijk 't rond één voorstelling in het festival een educatief project opgezet.

Voor het eerst heeft dit scholierenproject een landelijk karakter gekregen, wat resulteerde in een samenwerking met een viertal scholen uit heel Nederland:

- Titus Brandsma College in Dordrecht
- Pantá Rijncollege in Wageningen
- Augustinianum SG in Eindhoven
- Casparus College in Weesp

Per school zijn groepen van 6 tot 9 HAVO/VWO leerlingen van deze scholen op vrijwillige basis aan de workshops begonnen. Dit jaar stond het educatieproject in het kader van de voorstelling *SOH 10 The Opera* van beeldend kunstenaar Alex Vermeulen en componist David Shea. Tijdens de workshops gingen de leerlingen onder deskundige begeleiding aan de gang met het mixen van beeld- en geluidssamples met als uiteindelijk resultaat een video van ongeveer 2 minuten.

Doel van het project

Het primaire doel van een educatieproject als dit was de horizon van jongeren te verbreden teneinde een groter bewustzijn te creëren en interesse te tonen voor de podiumkunsten.

Het achterliggende doel was ook het Holland Festival landelijk meer te profileren, vandaar dat er gekozen is om samen te werken met vier scholen vanuit heel Nederland.

Realisatie

Deel 1: Introductie

Voordat de workshops gegeven werden gaven de CKV-docenten van de meewerkende scholen een introductieles. Een door Bekijk 't gemaakte videoband werd getoond waarop een interview met Alex Vermeulen en David Shea te zien was. Daarnaast stonden er beelden van een oude productie van de twee kunstenaars op. Aan het eind van deze Introductie was er een korte uitleg over wat het Holland Festival inhoudt en waar het voor staat.

Na het bekijken van de videoband moesten de leerlingen uit 40 beeldsamples een selectie maken van maximaal 15 stuks die ze wilden gebruiken om hun eigen film te produceren.

1° workshop

Tijdens de eerste workshop gingen de leerlingen aan de slag met een videomixer en een geluidssampler. De groep werd hiervoor in tweeën gesplitst. Groep 1 ging eerst met de videomixer werken. Er werd kort uitgelegd hoe deze werkt en er werd geoefend met de beeldsamples. Groep 2 ging aan de slag met het geluid. Na het uitzoeken van een basismuziekstuk gingen ze geluidssamples selecteren en bewerken, die ze vervolgens direct konden aansturen met bepaalde software. Halverwege de les werd er geëvalueerd en verwisselden de twee groepen. Groep 1 ging aan de slag met de geluidssamples en groep twee met de videobeelden.

Op het eind van de eerste workshop werd de beeld- en geluidsapparatuur op elkaar aangesloten en werd er een ruwe eerste versie gemaakt van een "live" gemixte kunstvideo.

2° workshop

Allereerst werd het resultaat van de vorige workshop nogmaals bekeken. Ook hadden de leerlingen zelf beeld- en geluidssamples meegebracht die bekeken werden. Vervolgens werd er besproken wat er veranderd kon worden en wat er nog toegevoegd kon worden.

De groep werd nu opgesplitst in 3 groepen. Groep 1 ging verder met het mixen van de beeldsamples. Groep 2 ging beelden maken met een digitale camera en groep 3 ging verder met de geluidssamples. Halverwege de workshop was al het basismateriaal klaar. De beeld- en geluidsapparatuur werd weer op elkaar aangesloten en de leerlingen konden weer beginnen met het mixen van het eindresultaat.

Uit deze workshop ontstonden korte fragmenten van beeld en geluid van ongeveer 30 seconden. Achteraf werden deze fragmenten in de studio van de workshopdocenten aan elkaar gemonteerd en zo ontstond als eindresultaat een film van ongeveer 2 minuten.

Bezoek aan de voorstelling

Op 7 juni zijn alle leerlingen die aan het project hebben deelgenomen naar Docklands gekomen waar de voorstelling *SOH 10 The Opera* vertoond werd.

Als eerste kregen de leerlingen en hun begeleiders een rondleiding door Docklands, waarna de zakelijk leider van het Holland Festival (Jacques van Veen) een toespraak hield. Vervolgens werden de video's van de leerlingen op een groot scherm vertoond. Dit was de eerste keer dat de leerlingen hun uiteindelijke resultaat te zien kregen. Zowel van de leerlingen zelf als vanuit het publiek kwamen zeer enthousiaste reacties terug. De leerlingen vonden het ook erg leuk om te zien wat andere deelnemers van andere scholen ervan gemaakt hadden.

Na het bekijken van hun eigen werk bekeken de leerlingen de voorstelling *SOH 10 The Opera*. Er werd kritisch gekeken en geluisterd. Na de voorstelling vertelden ze dat ze door de workshop, de voorstelling een stuk interessanter vonden. Ze hadden erg goed opgelet wat Alex en David precies deden tijdens de voorstelling. Interessant was te zien hoe de leerlingen aan hun begeleiders uitlegden hoe de kunstenaars werkten. De meningen over de voorstelling liepen erg uiteen. De een vond het saai en de ander vond het geweldig. Ze waren ook verrast over de opzet van de voorstelling.

Resultaat

De leerlingen hebben beter inzicht gekregen in wat het maken van een voorstelling inhoudt. Daarnaast hebben ze kennis kunnen maken met audio- en videotekniken die specifiek voor deze voorstelling werden gebruikt. De leerlingen hebben zelf een korte video gemaakt die ook aan publiek werd vertoond. Hierdoor werden ze gedwongen beter te kijken en te luisteren naar beelden en geluiden waarmee ze hun video vorm gaven. Ze hebben zelf meegemaakt hoe het is om in een creatief proces te zitten en hebben met een kritische blik naar de voorstelling gekeken. Uit hun enthousiasme en (vaak hele originele) ideeën waarmee ze hun video hebben gemaakt bleek wat we hebben losgemaakt.

Concluderend kunnen we zeggen dat het Holland Festival samen met Bekijk 't erin is geslaagd om een groep jongeren te betrekken in een voorstelling, waar ze onder normale omstandigheden nooit mee in aanraking zouden komen.

Het Holland Festival is ervan overtuigd dat deze ervaring een bijdrage levert in de verdere culturele ontwikkeling van deze jongeren.

